

ALENKA KOBOLT (UR.): IZSTOPAJOČE VEDENJE IN PEDAGOŠKI ODZIVI

(PEDAGOŠKA FAKULTETA, LJUBLJANA, 2010)

ALENKA KOBOLT (ED.):

DEVIANT BEHAVIOUR AND PEDAGOGICAL RESPONSES

(FACULTY OF EDUCATION, LJUBLJANA, 2010)

197

Bojan Dekleva, dr. psih.

Pedagoška fakulteta v Ljubljani, Kardeljeva ploščad 16, 1000 Ljubljana

bojan.dekleva@guest.arnes.si

V drugi polovici leta 2010 je izšla osma knjiga v zbirki *Socialno pedagoške teme*, ki jo izdaja Pedagoška fakulteta v Ljubljani. Gre za knjigo *Izstopajoče vedenje in pedagoški odzivi*, ki jo je uredila Alenka Kobolt. Preden se podrobneje posvetimo tej knjigi, še nekaj informacij o celotni zbirki.

Knjige iz zbirke *Socialno pedagoške teme* so začele izhajati leta 2006. Zadnja od njih, ki jo v nadaljevanju predstavljam, nosi številko 8. V zbirki je torej povprečno izšla ena knjiga in pol letno. Vse do zdaj izšle knjige (razen prve) so predstavljale aktualne, to pomeni ravnokar končane projekte, bodisi raziskovalne bodisi razvojne, in tako bralce v slovenskem prostoru obveščale o najbolj sodobnih slovenskih temeljno raziskovalnih ali razvojno raziskovalnih dosežkih. Pravzaprav to velja za vse knjige, katerih avtorji/-ce so bili slovenski strokovnjaki/-nje, razen za drugo iz serije, katere avtorica je iz Srbije in je opisovala rezultate akcijsko raziskovalnega projekta, ki je potekal v Beogradu. Do zdaj izšle knjige so prinašale rezultate raziskovanj s področja temeljnih konceptov socialne pedagogike (prva: *Socialna pedagogika: izbrani koncepti stroke*; in tretja: *Prehodi v svet dela – izbira ali nujnost?*), dela z Romskimi otroci (druga: *Otroci iz Deponije*), brezposelnostjo in družbo dela (tretja), modeli in metodiko mentorstva (četrt: *Modeli mentorstva pri vključevanju ranljivih skupin*), brezdomstvom (peta: *Na cesti – brezdomci o sebi in drugi o njih*), posebnimi mediji dela z ranljivimi in

drugimi ciljnim skupinami – gledališko in cirkuško pedagogiko (šesta: *Učenje na odru življenja*; in sedma: *Cirkuška pedagogika*), ter s področja čustvenih, vedenjskih in socialnih težav (osma). V vseh knjigah (razen drugi) so sodelovali sodelavci oddelka za socialno pedagogiko na Pedagoški fakulteti v Ljubljani, zato knjige nudijo precej dober (čeprav ne popoln) vpogled v raziskovanje in razvoj tematik na tem oddelku. Naj na koncu tega pregleda doslejšnjega stanja zbirke še napovem, da je na začetku leta 2011 tik pred izidom knjiga z redno številko 9 z naslovom *Okviri in izzivi mladinskega dela v Sloveniji*.

Knjiga *Izstopajoče vedenje in pedagoški odzivi* urednice Alenke Kobolt obsega 11 poglavij, ki jih je – v različnih kombinacijah – pripravilo enajst avtoric/-jev, od katerih štirje delajo na Pedagoški fakulteti, sedem pa v praksi, večinoma v šolski svetovalni službi. Domnevamo lahko, da zato knjiga prinaša znanje in mnenja, ki izražajo tako poglede akademske sfere kot različnih polj praktičnega dela, kar sicer ni bila značilnost vseh prejšnjih knjig iz zbirke. Knjiga je med vsemi iz zbirke najbolj obsežna, saj obsega 382 strani.

Urednica uvodoma knjigo postavi v kontekst raziskav področja usmerjanja in dela z učenci z različnimi primanjkljaji in ovirami, ki je bilo po njenem mnenju v zadnjih desetih letih kar dobro raziskovalno pokrito. Knjiga, ki jo tu predstavljam, pa naj bi pokrivala tisti del tega področja, ki zadeva čustvene, vedenjske in socialne težave ter je bil do zdaj raziskovalno zapostavljen. 11 poglavij knjige namreč v veliki meri prinaša spoznanja nedavno končane raziskovalne naloge z naslovom *Problemi inkluzivne obravnave izstopajočih, socialno in kulturno deprivilegiranih učencev in dijakov*, ki je potekala v obdobju 2006–2008 in katere nosilka je bila urednica knjige. V manjši meri posamezni prispevki črpajo še iz drugih aktualnih slovenskih raziskav.

Ni dvoma, da je tema močno aktualna. O tem ne nazadnje pričajo različne ankete med pedagoškimi delavci, ki govorijo o tem, da se zdi disciplinska problematika in problematika vedenjske motečnosti učencev in dijakov učiteljem najbolj pereča ter da ocenjujejo, da so za delovanje na tem področju najmanj usposobljeni. Ob tem razmišljam o diskrepanci, ki se ob tem problemu pojavlja. Po eni strani številke nedvomno govorijo o tem, da je v to skupino usmerjenih manj kot 1 % (natančneje 0,69 %) vseh usmerjenih učencev/dijakov. Po drugi strani pa pedagoški delavci govorijo o naraščanju prav tovrstnih problemov in težav, ki jih skušajo tako ali drugače vsakodnevno premagovati. To v prihodnosti narekuje spremembe v usmerjanju oziroma pri delu z učenci na eni ter intenziviranje izobraževanja pedagoških delavcev na drugi strani.

198 Temeljna konceptualna usmeritev avtoric/-jev se lahko zazna že v naslovu knjige, ki izbira take pojme, ki ne implicirajo (izrazito ali predvsem) vidika

motnje ali težave (kot lastnosti posameznega učenca in s tem predmeta našega opazovanja, raziskovanja, delovanja), ampak interakcijsko naravo nastajanja težave. Izraz izstopajoče vedenje namreč sam po sebi ne implicira nikakršne motnje ali primanjkljaja. Po drugi strani pa omenjanje (tudi) pedagoških odzivov v naslovu daje slutiti, da bodo tudi ti predmet obravnave, torej oni (učenci) in mi (pedagoški delavci). Avtorji/-ice v knjigi dosledno sledijo interakcijskemu pogledu na te težave in se praviloma uspešno izogibajo (predvsem) patologizirajočim diskurzom.

Obravnavi različnih diskurzov, teoretskih in njihovih praktičnih izpeljav, teorij, paradigem, pojmovanj pa tudi značilnosti družbenega konteksta, ki zadevajo individualne razlike, drugačnost, motečnost, izstopajoče vedenje ter različne osebne in medosebne težave, je pretežno namenjena prva tretjina knjige oz. prva štiri poglavja. Preostali del knjige pa je namenjen prikazu različnih empiričnih študij, narejenih bodisi v okviru že omenjene raziskave bodisi v okviru raziskave *Pravičnost v izobraževalnih sistemih* nosilke Mojce Čuk Peček. Ta poglavja se bolj ali manj osredotočajo na glavne igralce v obravnavanem polju: na vedenja učencev in dijakov, na odzive in izkušnje učiteljev in profesorjev ter na vlogo in opažanja svetovalnih delavcev. Specifičen primanjkljaj v zgoraj opisanih poglavjih, ki se kaže v tem, da so bili viri podatkov za vsa ta poglavja pedagoški delavci, in ne učenci, nekako popravlja in nadomešča zadnje poglavje knjige, ki v polje razmišljanja uvede tudi vidik samopredstavitve učenca ter izkušnje svetovalnih delavk v procesih pomoči, usmerjenim učencem.

Nobeno od poglavij in tudi knjiga v celoti ne poskuša obravnavanega področja poenostavljati niti ne iskati preprostih in banalnih, morda tehnoloških ali birokratskih rešitev (v smislu obravnavalnih receptov ali predlogov za drugačno institucionalno ureditev šolstva). Prej kot to poskuša opozarjati na celovitost različnih ravni nastajanja težav in njihovega reševanja, na interakcijsko naravo težav, na vzročni in drug pomen družbenega konteksta pri nastajanju težav. Vsebina knjige se torej ne izteče v navodila za obravnavo posameznikovega motečega vedenja ali za delo z ‚motenimi‘ učenci, temveč prej na nas same (ko nas, pedagoške delavce, zavezuje k občutljivemu pristopu) in na naše ustanove (ko poziva k spreminjanju šolske klime). Za ilustracijo teh misli pogledajmo kar enega od zaključnih odstavkov uredničinega uvoda v knjigo:

Zavedanje kompleksnosti nastajanja in ohranjanja izstopajočega vedenja nas kot pedagoške delavce na različnih ravneh izobraževanja zavezuje k občutljivemu pristopu:

- *k vsakemu posameznemu otroku/mladostniku,*

- *k poskusu razumeti njegova občutja/čustva ter iz njegovega vedenja izluščiti in razumeti dinamiko in razloge, ki to vedenje generirajo/spodbujajo,*
- *k samorefleksiji in prepoznavanju mehanizmov delovanja pedagoškega prostora/ustanove,*
- *k spreminjanju in razvoju klime pedagoških ustanov v smeri vključevanja/inkluzije in zavedanja procesov izključevanja, stigmatiziranja,*
- *k razumevanju dinamizmov in vzorcev izvornega okolja – družine, vrstnikov, soseske,*
- *in zadnje, a ne najbolj nepomembno, h kritični presoji prevladujočih družbenih mehanizmov in potekov ter odnosov in antagonizmov, ki potekajo v evropskih in tudi našem šolskem sistemu.*

Knjiga, ki – kot že rečeno – ne prinaša niti gotovih receptov za delo z otroki z izstopajočim vedenjem (čeprav analizira in opisuje pedagoške odzive, ki so bili uspešni, in tako daje sporočila, kaj dobro deluje in kako delati) niti ne izdelanih predlogov za spreminjanje institucionalnega sistema (čeprav tudi tega analizira in uvaja diskurz za njegovo kritično presojo), je predvsem bogata v smislu misli, virov in podatkov. Bogata je v razvijanju konceptov in celovitega pogleda ter v smislu bogastva (na razmeroma zelo velikem in dovolj reprezentativnem vzorcu pridobljenih) podatkov, ki govorijo o vedenju učencev, o dojemanjih in ukrepanjih pedagoških delavcev, o izkušnjah na različnih ravneh sistema dela z otroki z izstopajočim vedenjem. V tem smislu je delo gotovo tudi eno od temeljnih v razvijanju socialnopedagoške stroke in njenih diskurzov.